

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 5

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

บทที่ 5 รูปแบบ โครงสร้างและวัสดุของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	8 คาบ
องค์ประกอบของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร	
รูปแบบของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร	
องค์ประกอบของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว	
รูปแบบของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว	
โครงสร้างและวัสดุของเรือนพื้นถิ่น	
สรุป	
คำถามท้ายบท	
เอกสารอ้างอิง	

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ให้นักศึกษาอธิบายองค์ประกอบของเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร และกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดบุรีรัมย์ได้ถูกต้อง
2. เพื่อให้ให้นักศึกษาอธิบายรูปแบบ โครงสร้างและวัสดุก่อสร้างเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร และกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดบุรีรัมย์ได้ถูกต้อง
3. เพื่อให้ให้นักศึกษาเข้าเรียนตรงต่อเวลา

วิธีสอนและกิจกรรม

1. ในช่วงไม่เกิน 15 นาทีแรกของการเรียนการสอน ผู้สอนจะชวนชื่อนักศึกษาที่เข้าเรียนตรงต่อเวลา และทำการบันทึกไว้ในสมุดบันทึกเพื่อวัดและประเมินผลเป็นคะแนนจิตพิสัยต่อไป
2. ผู้สอนบรรยายประกอบสื่อการสอนด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ Power Point
3. ตอบถามในชั้นเรียน

4. นักศึกษาฝึกการระบุชื่อโครงสร้างและวัสดุก่อสร้างของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในใบงานที่ 7
5. ผู้สอนตรวจงานและบันทึกเป็นคะแนนเก็บระหว่างภาคเรียน

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารคำสอนรายวิชา งานสำรวจสถาปัตยกรรมท้องถิ่น
2. สื่อการสอน Power Point
3. เอกสาร ตำรา วารสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

การวัดผลและประเมินผล

การวัดผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเข้าชั้นเรียนตรงต่อเวลา
2. การส่งงานใบงานที่ 6 ตามกำหนด
3. ความถูกต้องตามหลักเกณฑ์การเขียนตามใบงานที่ 6

การประเมินผล

การประเมินผลเป็นคะแนนดิบเพื่อนำมารวมเป็นคะแนนระหว่างภาค ดังนี้

1. การเข้าชั้นเรียนตรงต่อเวลา

ในการเข้าเรียนตรงต่อเวลา จาก 15 ครั้ง หากเข้าตรงต่อเวลา 10 ครั้ง ได้ 10 คะแนน

2. ผลงานตามใบงานที่ 6

5 คะแนน

(สัดส่วนคะแนนที่ให้เทียบจากคะแนนเต็ม 100 คะแนน)

บทที่ 5

รูปแบบ โครงสร้างและวัสดุของเรือนพื้นถิ่น

โครงสร้างทางวัฒนธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย ทั้งชาวไทยเขมร ไทยลาว ไทยโคราช และไทยกวย เรือนพื้นถิ่นในท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่ สร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง เป็นเรือนชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง บางหลังใต้ถุนสูงใช้ประกอบกิจกรรมที่หลากหลาย มีการคงรูปและเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละช่วงเวลา โดยมีคติความเชื่อในการสร้าง เรือนที่ยังยึดถือไม่เสื่อมคลายหลายประการ เช่น ฤกษ์ในการปลูกเรือน ลักษณะที่ดินที่ควรปลูก เรือน วิธีการขุดเสาเรือน การตั้งบันไดบ้านการเลือกไม้มาทำเสาเรือน การสร้างคอกวัวคอกควาย ฤกษ์ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบของเรือนตามกลุ่มชาติพันธุ์หลักในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร และไทยลาว รวมถึงโครงสร้างและวัสดุก่อสร้างที่ใช้สร้างเรือนซึ่งเป็นการศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ มีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบของเรือนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรอาศัยอยู่ในบริเวณเขตอีสานใต้มาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะในสมัยกรุงธนบุรีมีการอพยพชาวเขมรให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ อำเภอประโคนชัย กระสัง สตึก นางรอง บ้านกรวด ละหานทราย ประคำ ลำปลายมาศ และเมืองบุรีรัมย์ (พัชรินทร์ ศิริอำพันธ์กุล. 2540 : 60) โดยในจังหวัดบุรีรัมย์ มีประชากรที่พูดภาษาเขมร ประมาณร้อยละ 40 ของประชากรในจังหวัด และลดลงเหลือร้อยละ 18 (จังหวัดบุรีรัมย์. 2542 : 37) ส่วนใหญ่จะอาศัยทางใต้ของจังหวัดแถบอำเภอเมืองบุรีรัมย์ กระสัง ประโคนชัย ห้วยราช สตึก พลับพลาชัย บ้านกรวด ละหานทราย นอกจากนี้ยังมีบางส่วนของอำเภอกุฉินารายณ์ ลำปลายมาศ เฉลิมพระเกียรติ นางรอง และขามเฒ่า ส่วนการศึกษาเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรมีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบ เรือนพักอาศัยเป็นเสมือนเครื่องสะท้อนถึงเจ้าของเรือนในด้านต่าง ๆ ทั้งอัตลักษณ์ วิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมที่มีผลต่อตัวเรือน ในการศึกษาองค์ประกอบของตัวเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร บ้านสวนโนนและบ้านสวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ (ศิวาวัดน์ ชะบังรัมย์ และสมบัติ ประจัญสานต์. 2560 : 126-128) พบองค์ประกอบของเรือน ดังนี้

1. **ตลาดปะเตียะ** (ลานหน้าเรือน) เป็นลานดินอยู่หน้าเรือนหรือข้าง ๆ ตัวเรือน เป็นตัวเชื่อมระหว่างที่อยู่อาศัยหลังอื่น ๆ เป็นทางสัญจรภายในคุ้ม เป็นบริเวณที่จะให้อาหารสัตว์ต่าง ๆ เช่น ไก่ เป็ด วัว ควาย
2. **กรอมปะเตียะ** (ใต้ถุนเรือน) เป็นที่ไว้ใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เลี้ยงหนอนไหม ทอผ้า นั่งเล่น พักผ่อน เป็นที่เก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ มีบริเวณที่กว้าง โลง
3. **จะเนิน** (บันได) แม่บันไดและลูกบันไดจะทำด้วยไม้เนื้อแข็ง มีจำนวนชั้นเป็นเลขคี่นิยม 3 ถึง 9 ชั้น เป็นทางติดต่อระหว่างภายนอกเข้าสู่ตัวเรือน บางเรือนขึ้นบันไดไปก็เจอกับโถง ชานเรือน หรือระเบียง ขึ้นอยู่กับลักษณะของเรือน
4. **บอนพักจะเนิน** (ชาน) เป็นส่วนเปิดโล่งมีหลังคาคลุม พื้นเป็นพื้นไม้ตีห่าง ๆ เพื่อต้องการถ่ายเทอากาศให้ไหลเวียน และส่วนใหญ่ยกพื้นใต้ถุนสูงจากระดับดินพอสมควรให้คนเดินลอดได้ แต่มีบางหลังที่เดินลอดไม่ได้
5. **ระเบียง** (ระเบียง) มีลักษณะเปิดโล่งมีหลังคามีหลังคาคลุม ระเบียงมีเฉพาะเรือนปั้นหยา ระดับพื้นเท่ากับห้องโถง เป็นสถานที่เอนกประสงค์ เป็นที่นั่งเล่น พักผ่อน
6. **กะนองเดก** (เรือนนอน) เป็นส่วนที่มีฝาปิดกั้นทั้ง 4 ด้าน เรือนนอนจะมี 1 ถึง 3 ห้อง โดยบางเรือนก็มีฝากั้นตามแนวเสา บางเรือนก็ไม่มีฝากั้นตามแนวเสาสามารถทะลุหากันได้ แต่จะมีประตูเข้าเรือนนอนประมาณ 2 ถึง 3 ประตู ห้องนอนโดยส่วนมากแล้วจะสร้างไว้ให้สำหรับผู้หญิงหรือลูกผู้หญิง ส่วนบนหัวนอนจะมีหิ้งของส่วนบุคล หรือปะกำ
7. **กะนอง** (โถง) บางเรือนจะเป็นที่นอนสำหรับผู้ชายหรือลูกชาย และมีไว้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น รับแขก รับประทานอาหาร นั่งเล่น พักผ่อน
8. **กรู** (คร่าว) ตำแหน่งจะอยู่ด้านหลังของตัวเรือนหรือบริเวณชานเรือน
9. **ห้องนวม** (ห้องส้วม) ในสมัยก่อนจะไม่มีห้องส้วม แต่ในปัจจุบันมีห้องส้วมกันทุกครัวเรือนแล้ว ห้องส้วมจะอยู่บริเวณลานเรือน หรือด้านหลังของตัวเรือน
10. **ยุง** (ยุงข้าว) เป็นที่เก็บข้าวเปลือก ส่วนข้างล่างจะเป็นที่เก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร จะตั้งอยู่บริเวณหน้าตัวเรือน มีโครงสร้างแข็งแรงมาก

ระบบพื้นที่ใช้สอย

1. **กิจกรรมที่เกิดขึ้นในองค์ประกอบต่าง ๆ ของที่อยู่อาศัย** มีดังนี้
  - 1.1 กะนองเดก (ห้องนอน) กิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมนอน และเก็บของใช้ที่มีค่า
  - 1.2 กะนอง (โถง) กิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ นอน นั่งเล่น พักผ่อน แต่มีบางหลังใช้ประกอบอาหาร

1.3 ระเบียบ (ระเบียบ) กิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ นั่งเล่น พักผ่อน แต่มีบางหลังใช้ประกอบอาหาร

1.4 บอนพักจะเนิน (ชาน) กิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ การสัญจรติดต่อ ทำงาน พักผ่อน รับแขก รับประรับประทานอาหาร แต่มีบางหลังใช้นอนในกรณีที่มีสมาชิกจำนวนมาก

1.5 กรู (ครัว) กิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ ประกอบอาหารและเก็บอาหาร แต่มีบางหลังใช้นั่งเล่น พักผ่อนร่วมด้วย

1.6 จะเนิน (บันได) กิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ การสัญจรติดต่อกับตัวเรือน

1.7 กรอมปะเตียะ (ใต้ถุนเรือน) กิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ ทำงาน พักผ่อน เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ แต่มีบางหลังใช้ในการสัญจรติดต่อรับแขกและรับประทานอาหาร

1.8 ตลาดปะเตียะ (ลานหน้าเรือน) กิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ การสัญจรติดต่อ และการให้อาหารสัตว์

1.9 ยุง (ยุงข้าว) กิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ เก็บข้าวเปลือก เก็บเครื่องมือการเกษตร และเลี้ยงสัตว์

2. ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเรือน ความสัมพันธ์ทางการติดต่อ จากการศึกษาพบว่า

2.1 กะนองเดก (ห้องนอน) ติดต่อกับโถงมากที่สุด และติดต่อกับครัวเป็นจำนวนน้อย

2.2 กะนอง (โถง) ติดต่อกับห้องนอน ชานหรือระเบียบมากที่สุด

2.3 ระเบียบ ติดต่อกับโถงและชาน ติดต่อกับครัวน้อยที่สุด

2.4 บอนพักจะเนิน (ชาน) ติดต่อกับโถง บันได และระเบียบ

2.5 กรู (ครัว) ติดต่อกับชาน หรือโถง ติดต่อกับระเบียบ บันได

2.6 จะเนิน (บันได) ติดต่อกับชาน ลานหน้าเรือน ใต้ถุนเรือน ติดต่อกับครัว

2.7 ยุง (ยุงข้าว) ติดต่อกับลานบ้าน ติดต่อกับใต้ถุนบ้าน

2.8 ห้องนาม (ส้วม) ติดต่อกับลานบ้าน ติดต่อกับใต้ถุนบ้าน

2.9 กรอมปะเตียะ (ใต้ถุนบ้าน) ติดต่อกับบันได ลานบ้าน ติดต่อกับยุงข้าวและส้วม

2.10 ตลาดปะเตียะ (ลานหน้าเรือน) ติดต่อกับบันได ยุงข้าว ใต้ถุนบ้าน

3. ความสัมพันธ์ทางด้านสายตา ปรากฏผล ดังนี้

3.1 ห้องนอนและห้องส้วมไม่มีความสัมพันธ์ทางด้านสายตากับส่วนอื่น ๆ

3.2 ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ มีความสัมพันธ์ทางด้านสายตาซึ่งกันและกัน

4. ความสัมพันธ์ทางด้านเสียง ปรากฏผลดังนี้

4.1 ห้องส้วมมีความสัมพันธ์ทางด้านเสียงกับส่วนอื่น ๆ น้อยที่สุด

4.2 ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ มีความสัมพันธ์ทางด้านเสียงซึ่งกันและกัน

5. ระบบสัญญาณ สามารถจำแนกระบบสัญญาณออกได้เป็น 2 ระบบคือ

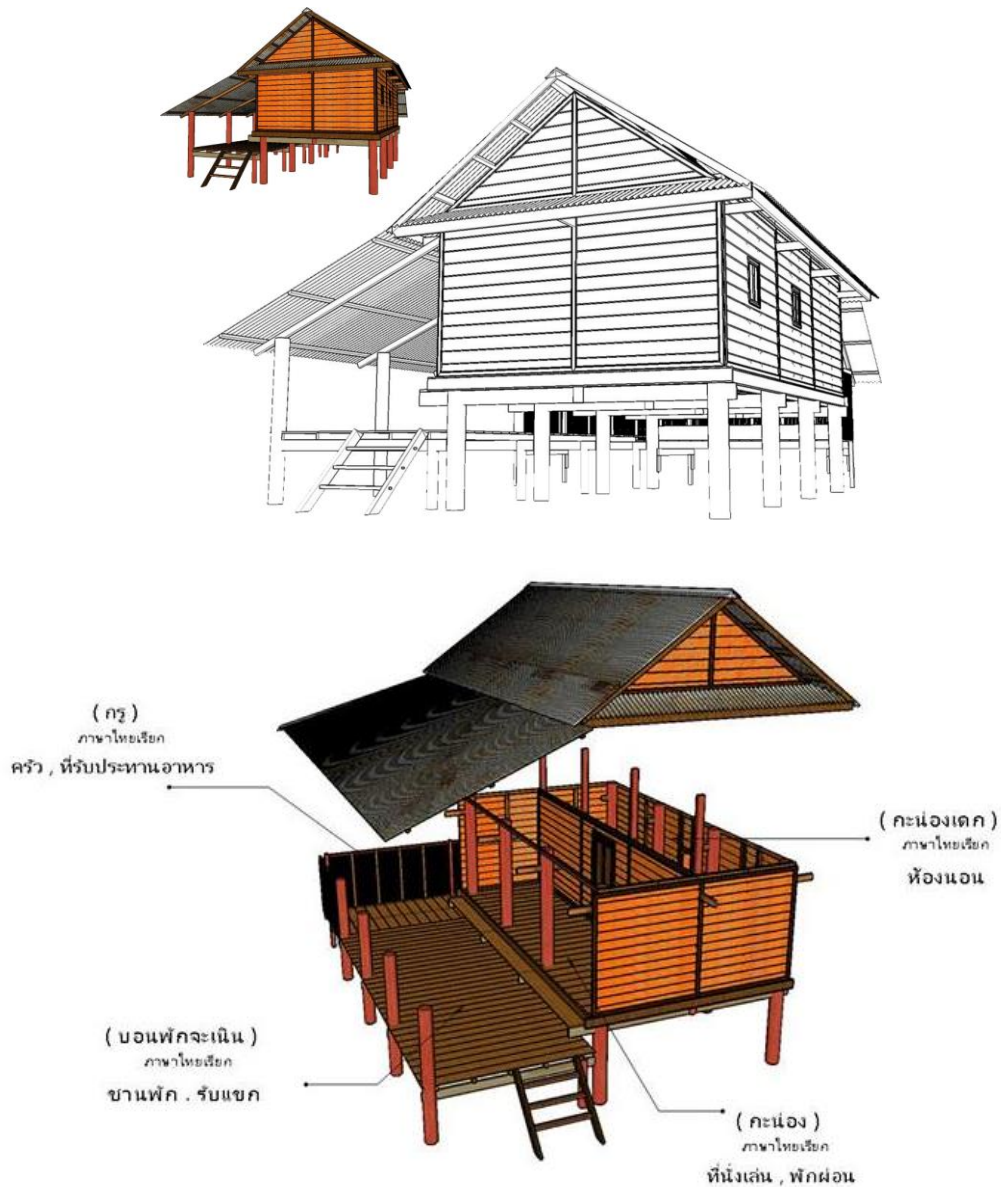
5.1 ระบบสัญญาณทางแนวราบ โดยใช้ชาน ระเบียงเป็นส่วนของการสัญญาณในตัวเรือน ได้แก่ ห้องนอน ครีว และใช้ลานบ้านเป็นการสัญญาณกับชุมชน และบางส่วนของเรือน เช่น ใต้ถุน เรือน ส้วม ยุงข้าว และเรือนหลังอื่น ๆ ผู้ใช้การสัญญาณ ได้แก่ มนุษย์และเลี้ยงสัตว์

5.2 ระบบสัญญาณแนวตั้ง ใช้บันไดเป็นการสัญญาณติดต่อระหว่างตัวเรือนกับลานหน้า เรือน เพราะเรือนไทย-เขมรจะยกพื้นสูง แต่เดิมบันไดจะเป็นลักษณะบันไดลิงเป็นส่วนมาก ให้สามารถยกเก็บขึ้นไว้บนเรือนหรือบนชานเรือนได้ เนื่องจากป้องกันโจรผู้ร้าย ในยามวิกาล เจ้าของเรือนจะยกเก็บบันไดขึ้นไว้เรือน และมีบันไดหลังเรือน ส่วนใหญ่จะใช้สัญญาณติดต่อกับ ครีว

รูปแบบของเรือนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร

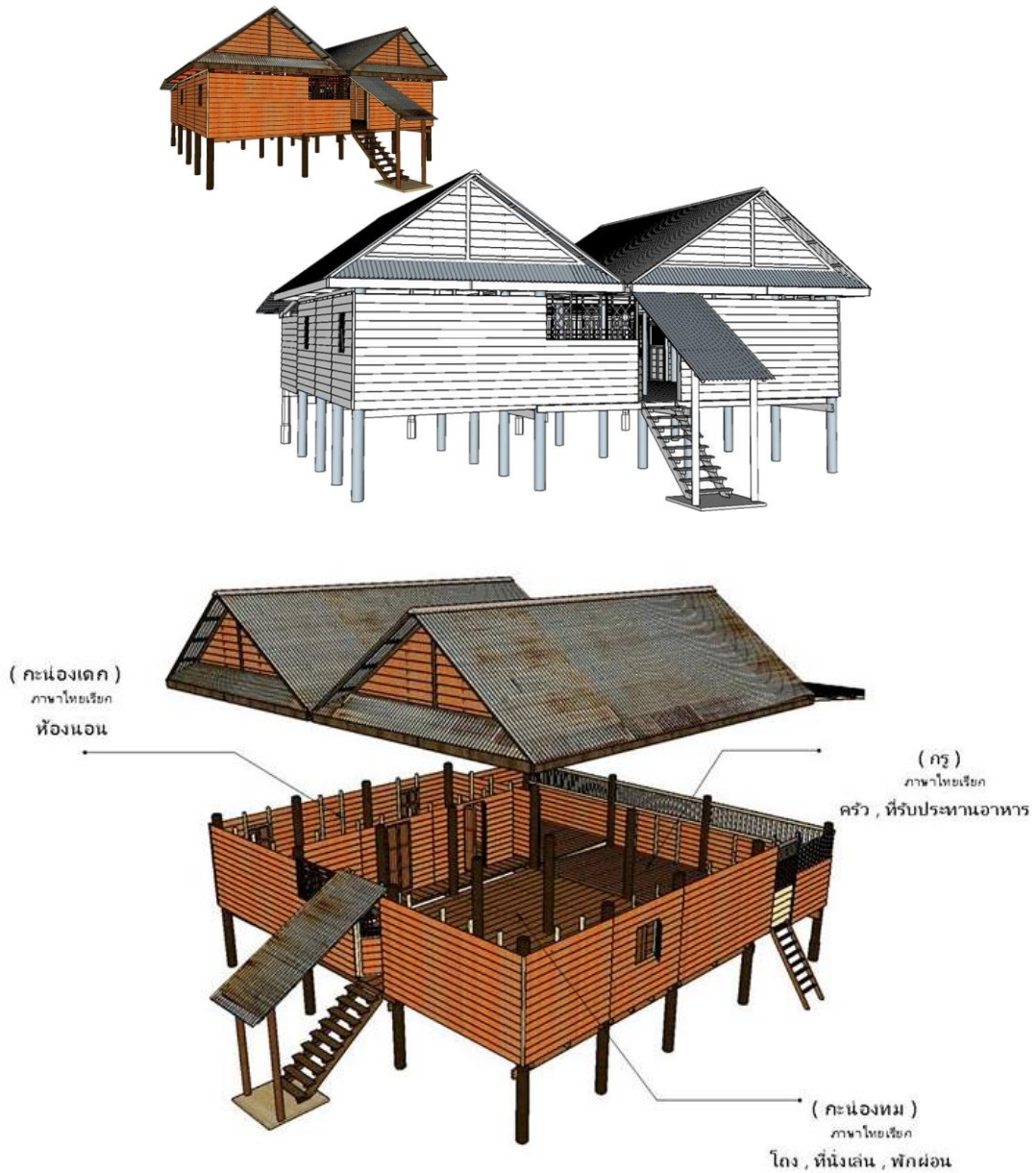
การจำแนกรูปแบบของเรือนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร จากการสัมภาษณ์ช่างพื้นถิ่น และคนในชุมชนได้จำแนกตามรูปทรงของอาคารที่ปรากฏชัดเมื่อมองจากภายนอก สามารถ แบ่งเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. ปะเตี้ยมะคะนอง แปลว่า “บ้านหนึ่งหลัง” เป็นเรือนที่สังเกตได้จากรูปทรง หลังคาที่เป็นทรงจั่วเดี่ยว และก็มีบอนพักจะเนิน หรือชานต่อออกมาจากตัวเรือน ซึ่งจะมีการลดระดับของชาน บอนพักจะเนินจะมีหน้าที่ไว้รับแขกหรือนั่งเล่นและด้านหลังจะเป็นกรู หรือ ครีวซึ่งส่วนมากจะเป็นผนังไม้ไผ่สานเพื่อระบายควันที่เกิดจากการประกอบอาหาร ภายในตัว เรือนจะมีการแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเป็นกะน่องเด็กหรือห้องนอน และอีกส่วนหนึ่งเป็น กะน่อง หรือโถง ดังภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 ปะเตียะมาคะนอง (บ้านหนึ่งหลัง)

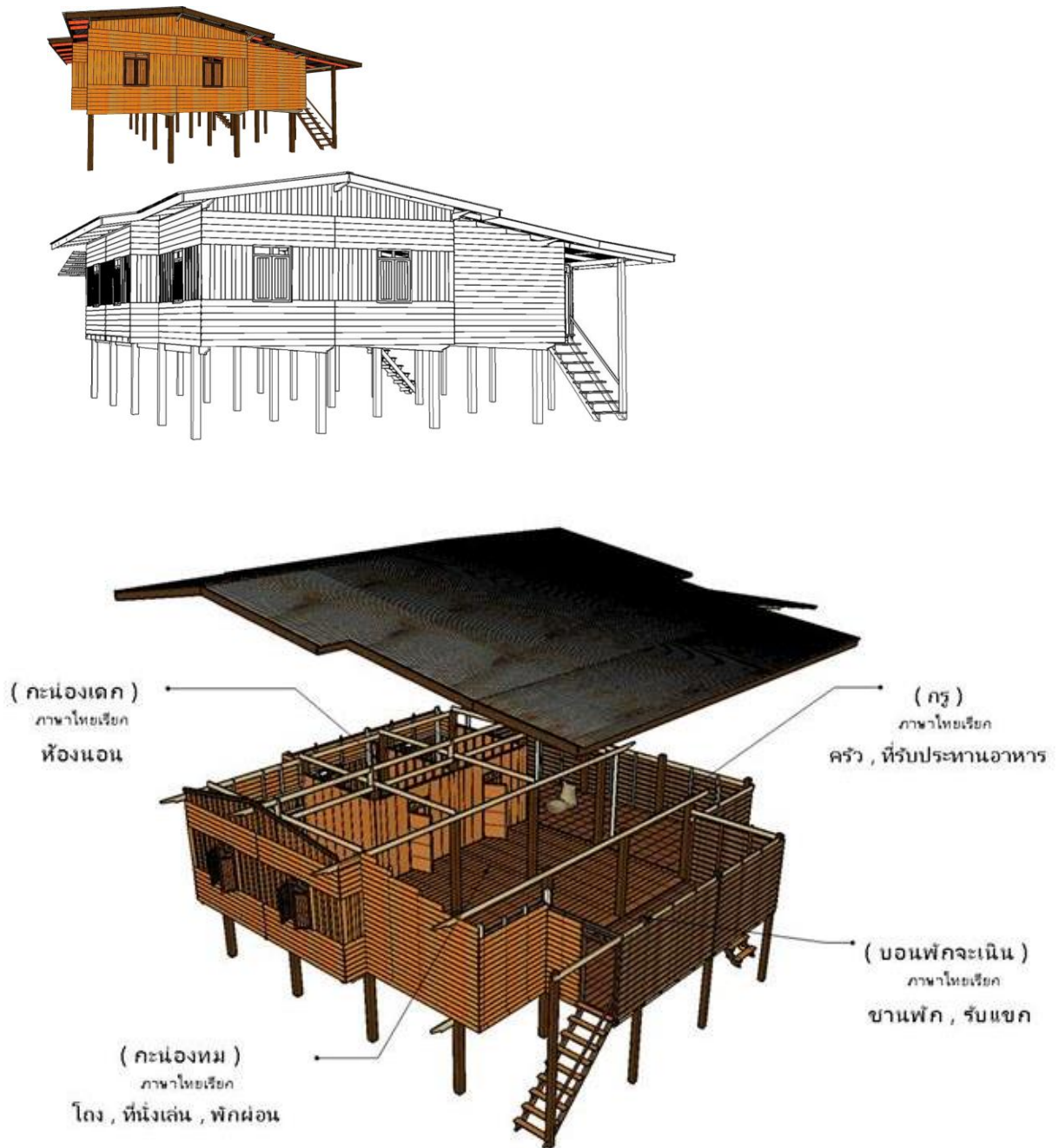
2. ปะเตียะปีคะนอง แปลว่า “บ้านสองหลัง” เป็นเรือนที่มีลักษณะเป็นเรือนแฝด เหมือนกับบ้านเรือน 2 หลังมาสร้างต่อกัน หลังคาทรงจั่วแฝดตรงกลางจะมีรางน้ำ โดยส่วนมาก แล้วปะเตียะปีคะนองจะแบ่งการใช้งานของเรือนออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนหนึ่งจะเป็นกะนอง เตก หรือห้องนอน และอีกส่วนจะเป็นกะนองทม หรือโถงขนาดใหญ่ ส่วนบันไดเรือนนั้นจะขึ้น ตรงกลาง ส่วนกรู หรือครัวจะอยู่ด้านหลังของเรือน ซึ่งส่วนมากจะเป็นผนังไม้ขัดแตะหรือไม้ไผ่ สานเพื่อการระบายควันเวลาประกอบอาหาร และมีบันไดขึ้นลงจากครัวด้วย ดังภาพที่ 5.2

ภาพที่ 5.2 ปะเตี้ยะปีคะนอง (บ้านสองหลัง)

3. ปะเตี้ยะทม แปลว่า “บ้านหลังใหญ่” เป็นเรือนพักอาศัยที่มีขนาดใหญ่จะสังเกตได้จากรูปทรงของหลังคาทรงจั่วเอียงลาดต่ำ ที่สำคัญภายในเรือนจะมีโถงขนาดใหญ่กว่าเรือนทั่วไป โดยมากโถงนี้จะใช้ประกอบพิธีแซนโดนตา ได้ถุนเรือนจะสูงกว่าเรือนอื่น ๆ เพราะว่าจะมีการใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เลี้ยงไหม ทอผ้า หรือไว้นั่งเล่น หรือพักผ่อน และบางเรือนจะมีการเลี้ยงสัตว์ไว้ใต้ถุนบ้าน เช่น วัว ควาย และไก่ ดังภาพที่ 5.3

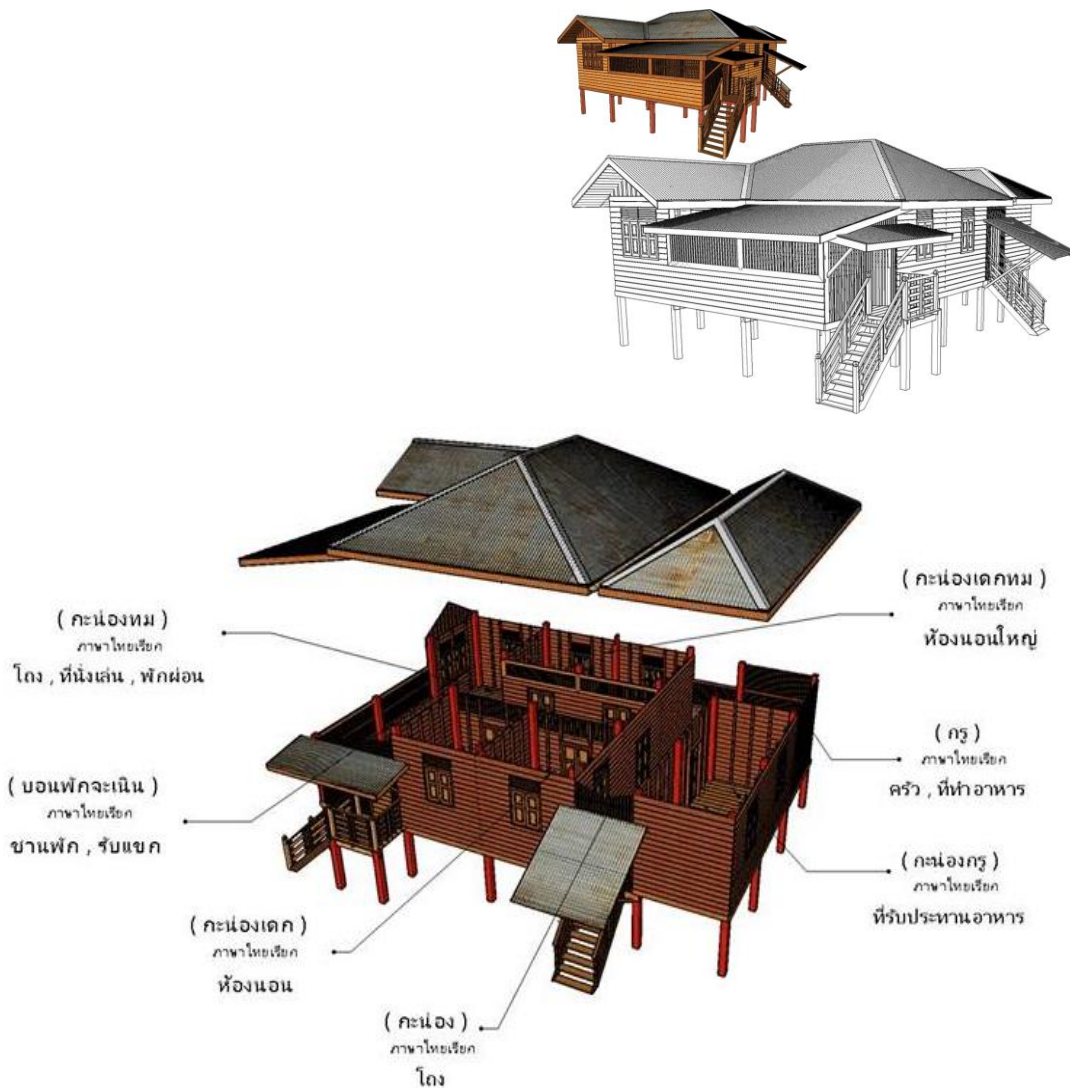

ภาพที่ 5.3 ปะเตียะทม (บ้านหลังใหญ่)

4. ปะเตียะปัญญา แปลว่า “บ้านปั้นหย่า” สืบเกิดได้จากรูปทรงของหลังคาที่มีทรงปั้นหย่า ซึ่งเรือนปั้นหย่านี้นี้ไม่ใช่แบบเรือนของเขมรที่มีมาแต่ดั้งเดิม แต่เริ่มมีในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา เพราะว่ามีคนจากที่อื่นย้ายถิ่นเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านและได้นำเอารูปแบบเรือนและ

ความเชื่อในการสร้างเรือนจากที่นั่นมาด้วย ซึ่งมีความแตกต่างจากความเชื่อ ของชาวไทย-เขมร ในหมู่บ้าน เช่น ในเรื่องการวางทิศทางตำแหน่งของเรือนและการตั้งบันได

เมื่อรูปแบบเรือนปั้นหยาได้เข้ามาในหมู่บ้าน ชาวบ้านในหมู่บ้านก็มีความเชื่อว่า เรือน ในลักษณะนี้ในอดีตเจ้าของเรือนจะต้องเป็นคน ที่มีฐานะมีความรู้ความสามารถ มีสถานภาพ ทางสังคม เป็นคนที่มีฐานะดี ประกอบกับ ชื่อเรือนที่มีความหมายดี คือ ปัญญา ซึ่งเป็นการเรียก ออกเสียงในสำเนียงของชาวไทย-เขมร ที่ผิดเพี้ยนจากปั้นหยามาเป็นปัญญา ดังภาพที่ 5.4

ภาพที่ 5.4 ปะเตียะปัญญา (บ้านปั้นหยา)

องค์ประกอบของเรือนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ลาว ตามหลักฐานทางตำนานและพงศาวดารลาวเป็นกลุ่มชนที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำโขงตั้งแต่เมืองสิงห์ทางตอนใต้ของแคว้นสิบสองปันนามายังแคว้นสิบสองจุไทยในเขตลุ่มแม่น้ำดำทางตะวันออก และคลุ่มลงมาทางใต้ในเขตหัวพันลงมาจนถึงบริเวณแคว้นตวันนินห์ ของญวน มีลาวกลุ่มหนึ่งได้ขยายมาทางลุ่มแม่น้ำโขงทางด้านตะวันตกและด้านใต้ ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 ตรงกับรัชกาลของพระยาสามแสนไทยเป็นช่วงเวลาที่คนลาวเริ่มเข้ามาตั้งหลักแหล่งบ้านเมืองในอีสาน กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่จะอพยพมาจากจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ทั้งนี้เพราะพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์มีอาณาเขตติดต่อกับดินแดนที่มีวัฒนธรรมไทยลาวโดยเฉพาะทางตอนเหนือของจังหวัด กลุ่มชนชาวไทยลาว ส่วนใหญ่จะพบอยู่ทั่วไปในพื้นที่ของจังหวัดบุรีรัมย์ แต่อำเภอที่พูดภาษาไทยลาวมากที่สุด ได้แก่ อำเภอคูเมือง พุทไธสง นาโพธิ์ ลำปลายมาศ และหนองหงส์ คิดเป็นร้อยละ 50 ของประชากรทั้งจังหวัด (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. 2542 : 37) ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวที่อพยพเข้ามาภายหลังในช่วงหลังสงครามครั้งที่ 2 ส่วนใหญ่มักตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองบุรีรัมย์ บ้านใหม่ไชยพจน์ หนองกี่ สตึก แคนดง และในบางส่วนของอำเภอประโคนชัย บ้านกรวด เป็นต้น ส่วนการศึกษาเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวมีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบของตัวเรือน เรือนแต่ละหลังย่อมสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต ความเชื่อ และประโยชน์การใช้สอยของแต่ละครอบครัว สุนทร ตุลยะสุข (2530 : 36-40) ได้นำเสนอแต่ละองค์ประกอบของตัวเรือนก็จะมีการใช้งานที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. **ลานบ้าน** เป็นลานดินอยู่หน้าเรือนหรือข้างเรือน เป็นตัวเชื่อมระหว่างที่อยู่อาศัยหลังอื่น ๆ เป็นทางสัญจรภายในคุ่ม เป็นที่พักผ่อนและสถานที่เล่นกิจกรรมต่าง ๆ
2. **บันได** ตัวบันไดจะทำด้วยไม้ มีจำนวนชั้นเป็นเลขคี่ นิยม 5 ถึง 7 ชั้น เป็นทางติดต่อระหว่างภายนอกเข้าสู่ที่อยู่อาศัยหรือชานเรือน
3. **ชาน** เป็นส่วนเปิดโล่งไม่มีหลังคาคลุม พื้นไม้เป็นพื้นไม้ตีห่าง ๆ เพื่อต้องการระบายน้ำฝนยกพื้นใต้ถุนสูงจากระดับดินพอสมควรให้คนเดินลอดได้
4. **ร้านน้ำ หรือแอ่งน้ำ** เป็นสถานที่ตั้งโอ่งน้ำสำหรับดื่มหรือใช้สอยในครัวเรือน ส่วนใหญ่จะอยู่ทางทิศตะวันตกอยู่ติดกับชานใกล้กับครัว บางแห่งจะมีโครงสร้างยกพื้นสูงกว่าชานประมาณ 50 เซนติเมตรและมีหลังคาคลุมโดยมากจะตั้งโอ่งน้ำดื่ม

5. **ระเบียง** มีลักษณะเปิดโล่งมีหลังคาของเรือนโง่ง ยกพื้นสูงกว่าชานประมาณ 30 เซนติเมตร เป็นสถานที่อเนกประสงค์ เป็นที่รับรองแขก พักผ่อน รับประทานอาหาร ทำงาน และที่นอนในเวลากลางคืน

6. **เรือนโง่ง** (จะมีเฉพาะบางหลังเท่านั้น) มีโครงสร้างของตนเองลักษณะเปิดโล่งอยู่ตรงข้ามกับเรือนนอน มีหลังคาคลุมทรงจั่ว มีชานเป็นตัวเชื่อมกับเรือนนอนและส่วนอื่น ๆ จะยกพื้นสูงกว่าชานเล็กน้อย

7. **เรือนนอน** เป็นส่วนที่มีฝาปิดกั้นทั้ง 4 ด้าน มีประตูทางเข้าจากกระเบียง เรือนนอนจะมี 2 ถึง 3 ห้องโดยมีฝากั้นตามแนวเสา ภายในเรือนนอนแบ่งออกเป็น

7.1 **ห้องเปิง (ห้องพระ)** ตำแหน่งจะอยู่ทางตะวันออกของเรือนเสมอ ฝาด้านตะวันออกจะมีหน้าต่างเล็ก ๆ เรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า “ป่องเอี่ยม” เป็นห้องพระและห้องนอนลูกชาย

7.2 **ห้องนอนกลาง หรือห้องกลาง** จะอยู่ตรงกลางเรือนนอน เป็นห้องนอนของพ่อแม่และลูกที่ยังเล็กอยู่ บางเรือนจะไม่กั้นห้องระหว่างห้องกลางกับห้องเปิง

7.3 **ห้องส้วม หรือห้องส้วม** เป็นห้องที่อยู่ทางทิศตะวันตก เป็นห้องนอนของลูกสาวหรือห้องนอนสำหรับลูกเขย

8. **ครัว** ตำแหน่งจะอยู่ไม่แน่นอน อาจอยู่บริเวณ ชาน ระเบียง หรือเรือนโง่ง หรือแยกออกไปต่างหาก

9. **ห้องส้วม** ชนบทโดยทั่วไปแล้วจะไม่มีห้องส้วมในตัวเรือน แต่ในปัจจุบันทางราชการได้ส่งเสริมให้มีทุกครัวเรือนมี จึงสร้างห้องส้วม แต่จะสร้างแยกห่างออกไปจากตัวเรือนพอสมควร และอาจใช้รวมกันภายในคุ่มเดียวกันได้

10. **เล้าข้าว** เป็นที่เก็บข้าวเปลือก สร้างแบบต่างหากจากตัวเรือน หลังคาทรงจั่ว มีโครงสร้างแข็งแรงมาก

รูปแบบของเรือนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว

1. **เรือนแฝด** ลักษณะเป็นเรือนแฝดชายคาชนกัน หลังคาทรงจั่วมุงหลังคาด้วยแป้นไม้ (กระเบื้องไม้) ในปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นสังกะสี สร้างด้วยไม้จริง ฝาไม้จริง เป็นเรือนประเภทถาวร และเป็นเรือนแบบดั้งเดิม

2. **เรือนหลังคาจั่วทรงค้ำมีเรือนโง่ง** มีลักษณะคล้ายเรือนแฝดทรงไทย แต่หลังคาจั่วลดความสูงลงมาประมาณครึ่งหนึ่ง มุงหลังคาด้วยสังกะสี มีเรือนโง่งขนานกับเรือนนอนอีกหลัง

หนึ่ง มุงหลังคาด้วยสังกะสี มีเรือนโง่งขนานกับเรือนนอนอีกหลังหนึ่ง มีระเบียบเป็นตัวเชื่อมกลางฝาเป็นฝาไม้จริงหรือฝาไม้ไผ่สานลายคุป

3. เรือนหลังคาจั่วทรงต่ำไม่มีเรือนโง่ง เป็นลักษณะที่มีเฉพาะเรือนนอน ระเบียบ และชาน ไม่มีเรือนโง่ง หลังคามุง ด้วยสังกะสีหรือแฝก ใบไม้ต่าง ๆ โครงสร้างไม้จริง

4. เรือนชั่วคราว เป็นลักษณะเพิงต่อจากเล้าข้าวหรืออาคารอื่น ๆ หรือสร้างต่างหาก เป็นเพิงชั่วคราว เป็นเรือนชั่วคราวสำหรับครอบคร้วใหม่ก่อนที่จะสร้างเรือนถาวรภายในมีห้องเดียว ไม่แบ่งเป็นห้อง ๆ ฝาเป็นวัสดุชั่วคราว

ระบบพื้นที่ใช้สอย

1. กิจกรรมที่เกิดขึ้นในองค์ประกอบต่าง ๆ ของที่อยู่อาศัย มีดังนี้

- 1.1 ห้องนอน กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ได้แก่ การนอน และเก็บของใช้มีค่า
- 1.2 ระเบียบ กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก คือรับแขกและรับประทานอาหาร กิจกรรมที่เกิดขึ้นจำนวนน้อย ได้แก่ ประกอบอาหารและเก็บน้ำ
- 1.3 ชาน กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ได้แก่ การสัญจรติดต่อ กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนปานกลาง ได้แก่ ประกอบอาหารและเก็บน้ำกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนน้อย ได้แก่ นอน ทำงาน รับแขก พักผ่อน รับประทานอาหาร และเก็บเครื่องมือการเกษตร
- 1.4 เรือนโง่ง มีกิจกรรมที่เกิดขึ้นจำนวนปานกลาง ได้แก่ รับประทานอาหาร กิจกรรมที่เกิดขึ้นจำนวนน้อย ได้แก่ นอน ทำงาน รับแขก พักผ่อน เก็บของมีค่าและการสัญจรติดต่อ
- 1.5 คร้ว กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ประกอบอาหารและเก็บอาหาร กิจกรรมที่เกิดขึ้นจำนวนน้อย ได้แก่ รับประทานอาหาร เก็บของใช้ที่มีค่าและเก็บน้ำ
- 1.6 ราน้ำ กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ได้แก่ เก็บน้ำ
- 1.7 บันได กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ได้แก่ การสัญจรติดต่อ
- 1.8 ใต้ถุนบ้าน กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากได้แก่ ทำงานพักผ่อน เก็บเครื่องมือการเกษตร และเลี้ยงสัตว์ กิจกรรมที่เกิดขึ้นจำนวนปานกลาง ได้แก่ การสัญจรติดต่อ รับแขกและรับประทานอาหาร
- 1.9 ลานบ้าน กิจกรรมที่เกิดขึ้นจำนวนปานกลาง ได้แก่ การสัญจรติดต่อ กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนน้อยได้แก่ รับแขกและรับประทานอาหาร
- 1.10 เล้าข้าว กิจกรรมที่เกิดขึ้นจำนวนปานกลาง ได้แก่ เก็บอาหาร เก็บเครื่องมือการเกษตรและเลี้ยงสัตว์

2. ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเรือนหรือที่อยู่อาศัย ดังนี้

ความสัมพันธ์ทางการติดต่อ จากการศึกษาวิจัยปรากฏผลดังนี้

- 2.1 ห้องนอน ติดต่อกับระเบียบมากที่สุด และติดต่อกับชานเป็นจำนวนน้อย

- 2.2 ระเบียบ ติดต่อกันมากที่สุดกับห้องนอน และชานติดต่อกับครัวน้อย
- 2.3 ชาน ติดต่อกันมากที่สุดกับชาน รัานน้ำ บันได และเรือนโง่ง
- 2.4 ครัว ติดต่อกันมากที่สุดกับชาน รัานน้ำ และติดต่อกันน้อยกับระเบียบ บันได และเรือนโง่ง
- 2.5 รัานน้ำ ติดต่อกันมากที่สุดกับชาน ครัว และติดต่อกันน้อยกับบันไดและเรือนโง่ง
- 2.6 บันได ติดต่อกันมากที่สุดกับชาน ลานบ้าน ใต้ถุนบ้าน และติดต่อกันน้อยกับครัว รัานน้ำ เรือนโง่ง
- 2.7 เรือนโง่ง ติดต่อกันมากที่สุดกับชาน และติดต่อกันน้อยกับครัว รัานน้ำและบันได
- 2.8 เล้าข้าว ติดต่อกันมากที่สุดกับลานบ้าน และติดต่อกันน้อยกับใต้ถุนบ้าน
- 2.9 ส้วม ติดต่อกันมากที่สุดกับลานบ้าน และติดต่อกันน้อยกับใต้ถุนบ้าน
- 2.10 ใต้ถุนบ้าน ติดต่อกันมากที่สุดกับบันได ลานบ้าน และติดต่อกันน้อยกับเล้าข้าวและ

ส้วม

- 2.11 ลานบ้าน ติดต่อกันมากที่สุดกับบันได เล้าข้าว ส้วม ใต้ถุนบ้าน

3. ความสัมพันธ์ทางด้านสายตา ปรากฏผลดังนี้

- 3.1 ห้องนอนและห้องส้วมไม่มีความสัมพันธ์ทางด้านสายตากับส่วนอื่น ๆ
- 3.2 ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ มีความสัมพันธ์ทางด้านสายตาซึ่งกันและกัน

4. ความสัมพันธ์ทางด้านเสียง ปรากฏผลดังนี้

- 4.1 ห้องส้วมมีความสัมพันธ์ทางด้านเสียงกับส่วนอื่น ๆ น้อยที่สุด
- 4.2 ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ มีความสัมพันธ์ทางด้านเสียงซึ่งกันและกัน

5. ระบบสัญญาณ ในเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวสามารถ จำแนกระบบสัญญาณออก

ได้เป็น 2 ระบบคือ

5.1 ระบบสัญญาณทางแนวราบ โดยการใช้ชาน และระเบียบเป็นส่วนของการสัญญาณในตัวบ้าน ได้แก่ ห้องนอน ครัว รัานน้ำ เรือนโง่ง และใช้ลานบ้านเป็นการสัญญาณกับชุมชน และบางส่วนของบ้าน เช่น ใต้ถุนบ้าน ส้วม เล้าข้าว และบ้านหลังอื่น ๆ ผู้ใช้การสัญญาณ ได้แก่ มนุษย์ และเลี้ยงสัตว์

5.2 ระบบสัญญาณแนวตั้ง ใช้บันไดเป็นการสัญญาณติดต่อกันระหว่างตัวบ้านกับลานบ้าน เพราะบ้านชนบทยกพื้นสูงบันไดจะเป็นลักษณะบันไดลิงเป็นส่วนมาก สามารถยกเก็บไว้บนชานบ้านได้ (ศิริวัฒน์ ชะบังรัมย์ และสมบัติ ประจัญสานต์. 2560 : 16-18)

โครงสร้างและวัสดุของเรือนพื้นถิ่น

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้างของเรือนพื้นถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถจำแนกได้ตาม ส่วนประกอบของอาคาร ดังนี้

1. หลังคา ในสมัยก่อนนั้นหลังคาของเรือนจะมุงด้วยใบตองตึง หรือใบพลวง หรือมุงด้วยหญ้าคา แฝกหรือทับจาก และเมื่อเริ่มมีขบวนการไฟฟ้าเส้นทางจากกรุงเทพฯ ถึงบุรีรัมย์ ในปี พ.ศ. 2468 ชาวบ้านนิยมเปลี่ยนวัสดุจากหลังคาหญ้าคามาเป็นแผ่นสังกะสี ต่อมามุงด้วย กระเบื้องซีเมนต์ใยหินชนิดลอน จนถึงมุงด้วยแผ่นหลังคาเหล็กรีดลอน

2. ผนัง ผนังภายนอกของเรือนในสมัยก่อนนั้นเป็นผนังโครงสร้างไม้ไผ่สานแล้วฉาบทับด้วยดินผสมกับแกลบและขี้ควาย (ปัจจุบันยังมีหลงเหลืออยู่บ้าง แต่เป็นผนังของเล่าข้าว) ต่อมามีการใช้ใบเสมาในการทำผนัง และต่อมาเริ่มมีการใช้ไม้ไผ่ โดยนำไม้ไผ่มาสานเป็นฝาขัดแตะ ต่อมามีการใช้แผ่นไม้เนื้อแข็งมาทำเป็นผนัง โดยมีทั้งเป็นฝาไม้ตีตามแนวตั้งร่วมกับ แนวนอน ฝาไม้ตีตามแนวนอน ฝาไม้ระแนงตีตามแนวตั้ง ฝาไม้ตีตามแนวนอนผสมฝาไม้ระแนง โปรงตีตามแนวตั้งฝาไม้ตีตามแนวนอนผสมฝาไม้ระแนงแบบลายดอกจันทร์ และฝาไม้ไผ่ขัดแตะ ซึ่งโดยมากจะใช้ในห้องครัว และต่อมาจึงเริ่มมีการใช้ก้อนอิฐก่อผนังเรือน ส่วนผนังภายในเรือน เป็นผนังกันห้องนอน หรือห้องปะกำและห้องเก็บของเท่านั้น มีทั้งแบบฝาไม้เนื้อแข็งตีแนวนอน และฝาแผ่นไม้อัดโครงคร่าวไม้เนื้อแข็ง

3. บันได ในสมัยก่อนนั้นมีความเชื่อให้บันไดจะอยู่ทางทิศตะวันออก ลักษณะเป็น บันไดลิงที่สามารถยกเก็บขึ้นไว้บนเรือนได้เพื่อป้องกันโจรผู้ร้ายจะขึ้นเรือน บันไดในสมัยก่อนจะ แต่ในปัจจุบันทำเป็นบันไดถาวรสร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง

4. เสา ในสมัยก่อนประมาณ 100 ปีที่ผ่านมา ในชุมชนบ้านสนวนนิยมสร้างเสาเรือนด้วยไม้โดยทำเป็นเสากลม และต่อมาได้มีการเปลี่ยนความนิยมจากเสากลมเป็นเสาสี่เหลี่ยม โดยเห็นว่างาม ความนิยมนี้ทำให้เจ้าของเรือนบางหลังถางเสากลมให้เป็นเสาเหลี่ยม แต่ในปัจจุบันนิยมใช้เสาคอนกรีตสำเร็จรูปแทนเสาไม้

5. ช่องเปิดหรือหน้าต่าง ในสมัยก่อนนั้นจะนิยมทำช่องเปิดที่มีขนาดเล็ก จนคนไม่สามารถเข้าไปได้ เพื่อป้องกันโจรผู้ร้ายขึ้นเรือน แต่ในปัจจุบันมีการทำหน้าต่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น โดยทำเป็นหน้าต่างไม้เนื้อแข็ง ทั้งแบบบานเปิดเดี่ยวและบานเปิดคู่ แบบมีลูกกรงไม้และไม่มี ลูกกรง และตอนบนของช่องหน้าต่างมีช่องแสงลูกฟักกระจกใส

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้างของเรือนพื้นถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังภาพที่ 5.5

ภาพที่ 5.5 โครงสร้างและวัสดุก่อสร้างของเรือนพื้นถิ่นบ้านสนวนใน บ้านสนวนนอก อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์

ตัวอย่างการศึกษารูปแบบ โครงสร้างและวัสดุของเรือนพื้นถิ่น บ้านเลขที่ 55 หมู่ 2 บ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์

เรือนหลังนี้แต่เดิมซื้อโครงสร้างหลักมาจากเจ้าของเดิมที่เป็นชาวไทยเขมรที่อยู่บ้านระยอง อำเภอกะรัง ซึ่งนางเปล่ง แซมรัมย์ เป็นแม่ของนางลุน กองรัมย์ ได้ซื้อมาในจำนวนเงิน 1,100 บาท และได้นำมาประกอบขึ้นใหม่

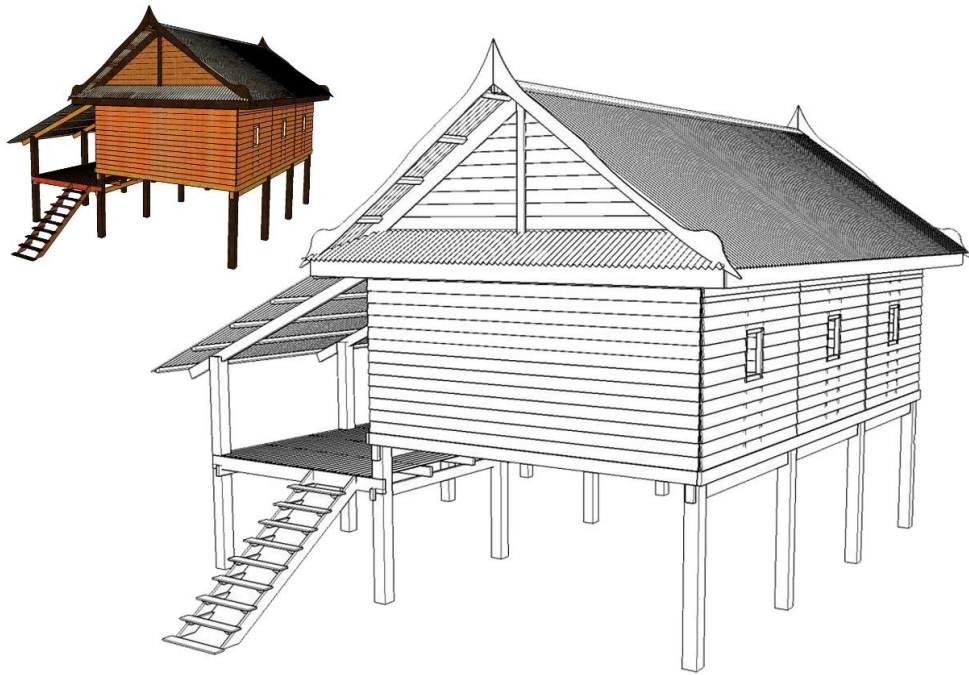
เจ้าของเรือนรุ่นแรกคือ นางเปล่ง แซมรัมย์

เจ้าของเรือนรุ่นปัจจุบันคือ นางลุน กองรัมย์ อายุ 75 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สถานภาพสมรสแล้ว ไม่ได้ประกอบอาชีพ

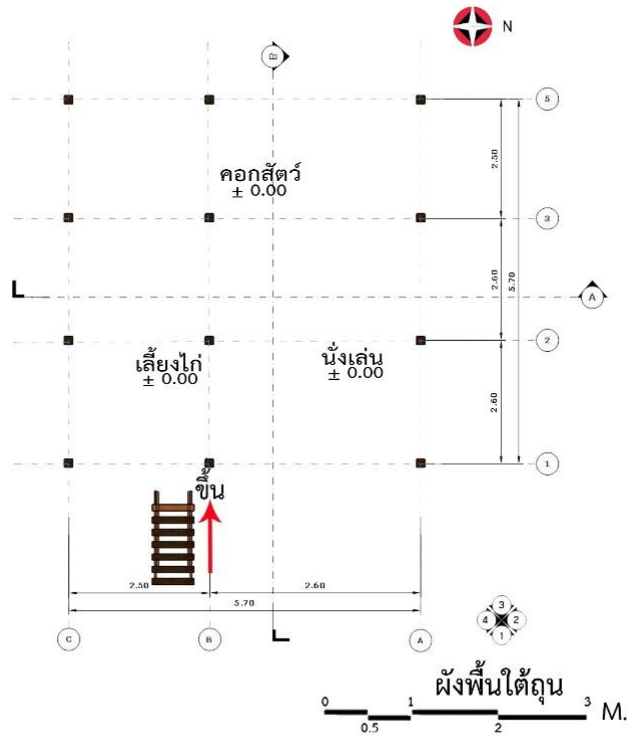

เรือนหลังนี้มีอายุ 68 ปี สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2492 เรียกรูปแบบเรือนเป็นภาษาเขมรว่า “ปะเตียะมาคะนอง” แปลว่า “บ้านหนึ่งหลัง” ซึ่งเรือนหลังนี้จะมีชื่อที่คนในชุมชนเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ปะเตียะเรียงตะเรยเดิน” ที่เรียกแบบนี้เพราะว่าตรงป้านลมจะมีลักษณะเหมือนกับคลื่นน้ำที่มีปลากำลังว่าย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแค่เรือนหลังนี้ มีลักษณะของเรือนเป็นหลังคาทรงจั่วเดี่ยว มีรูปแบบเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง มีความต่างของระดับพื้น 2 ระดับ การวางทิศของเรือนนั้นจะวางตามตะวัน ด้านหน้าไปทางทิศตะวันออก ส่วนทิศของบันไดจะหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเหมือนกัน

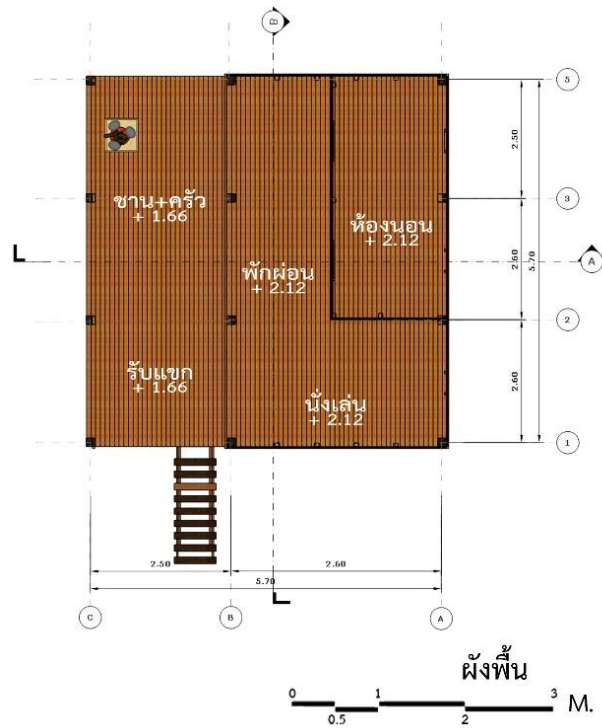
ช่างที่สร้างเรือนชื่อนายวัน นายเกลี้ยง และนายทอย (ไม่ทราบนามสกุล) ซึ่งเป็นกลุ่มญาติพี่น้องด้วยกันเองมาช่วยกันสร้าง โดยใช้ไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ประดู่ ไม้เต็ง ในสมัยนั้นถูกแบ่งพื้นที่ในการใช้สอยเป็นหลัก ทั้งด้านล่างและด้านบนของเรือน โคนเรือนจะมีลักษณะยกใต้ถุนสูงจากพื้นดิน 2.25 เมตร เพื่อใช้สอยในส่วนใต้ถุนเรือน โดยบนเรือนมี โถงไว้ต้อนรับแขกที่มาเยือน มีห้องนอนอยู่ 1 ห้อง ซึ่งในนั้นจะมีที่วางหิ้งพระหรือครุส่วนบุคลไว้บนหัวนอน และมีห้องครัวอยู่ตรงชานเรือน เรือนมีรูปแบบดังภาพที่ 5.6

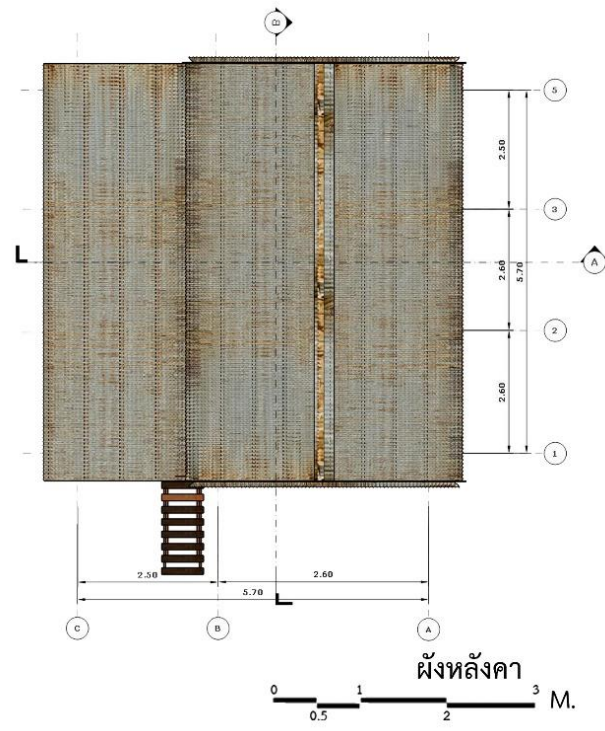
ภาพที่ 5.6 รูปแบบเรือน

ภาพที่ 5.7 ผังพื้นที่ถุ่่น

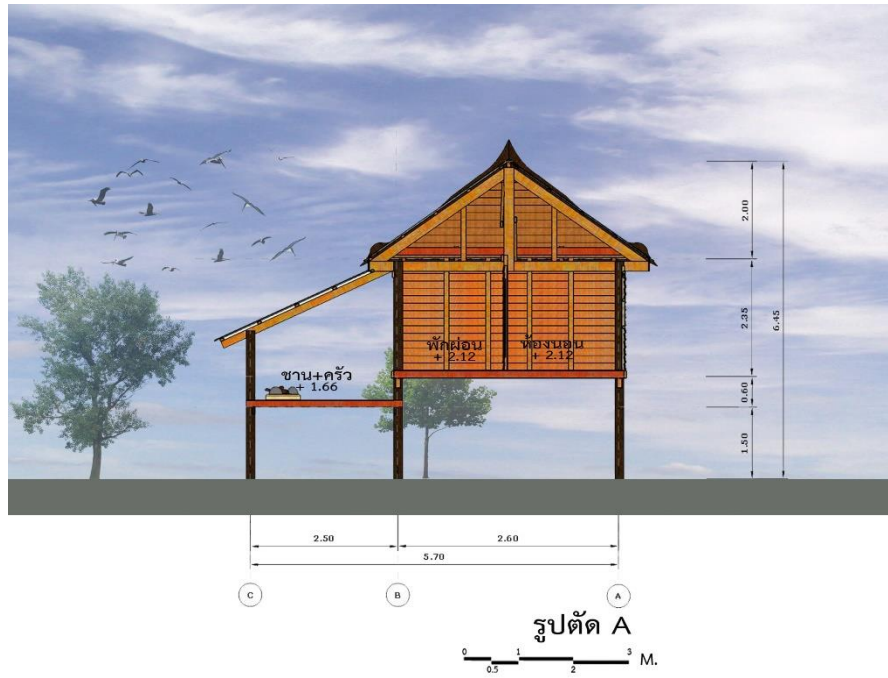
ภาพที่ 5.8 ผังพื้นที่ชั้น

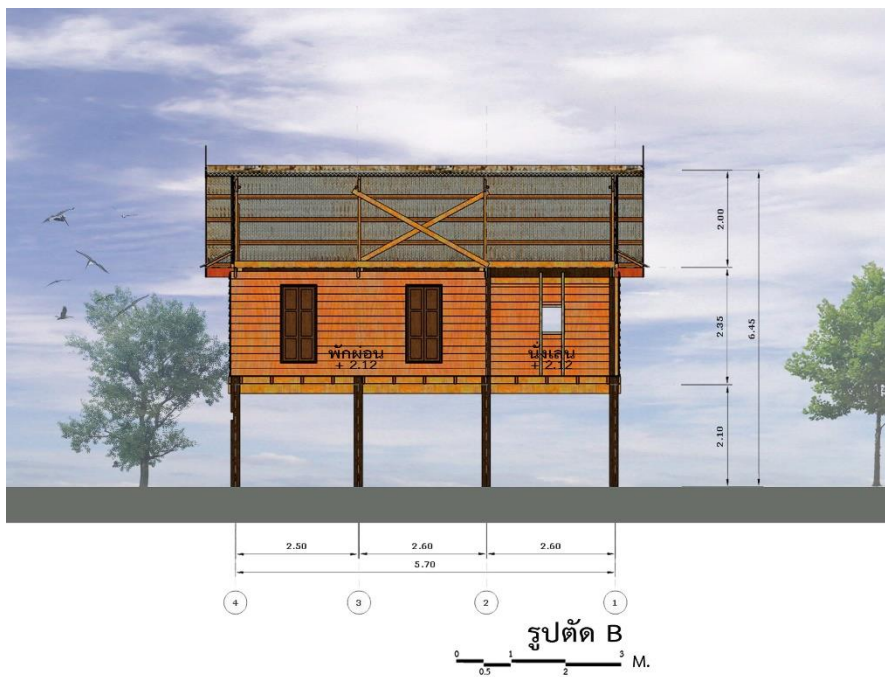
ภาพที่ 5.9 ผังหลังคา

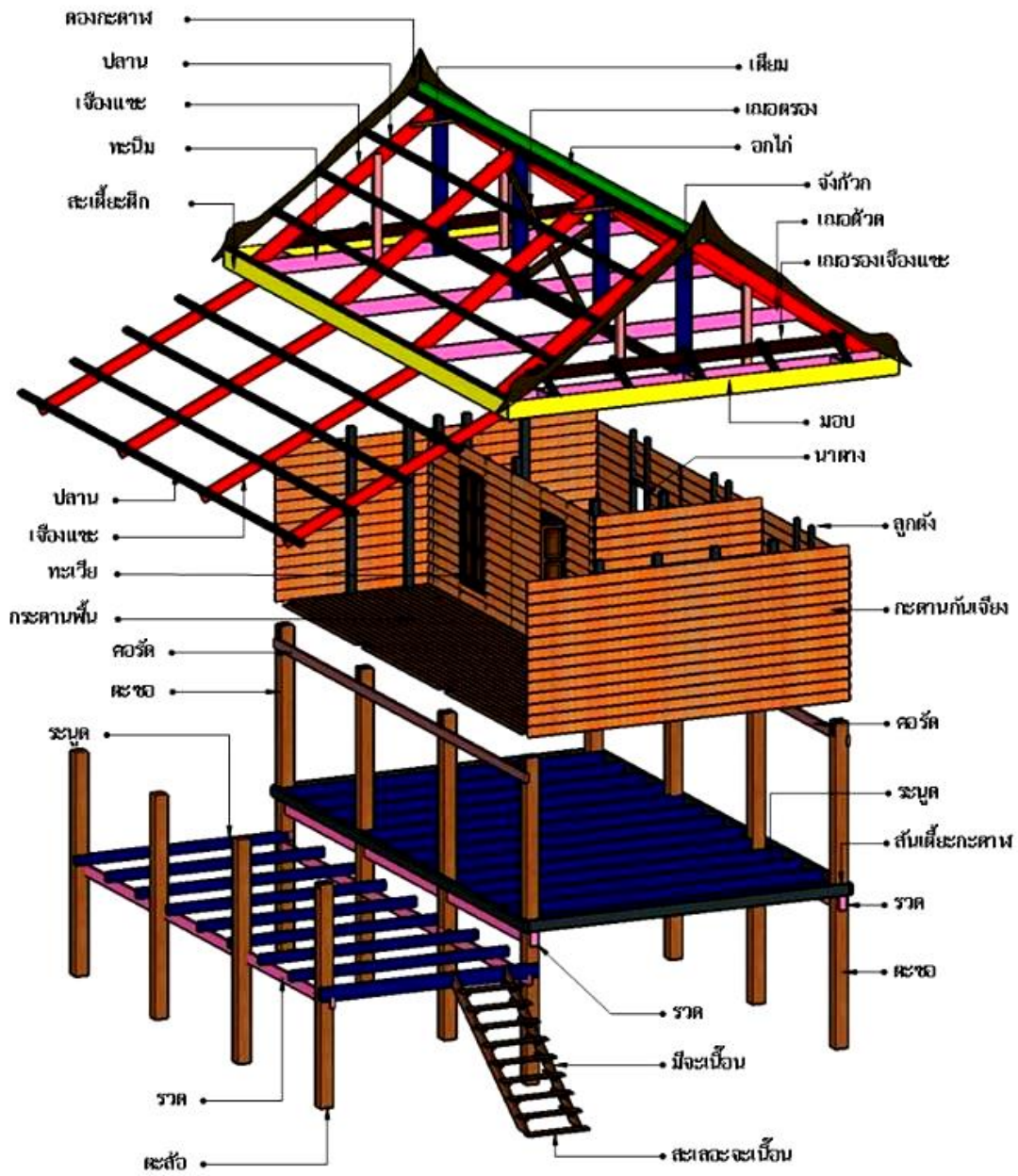
ภาพที่ 5.10 รูปด้าน

ภาพที่ 5.11 รูปตัด A

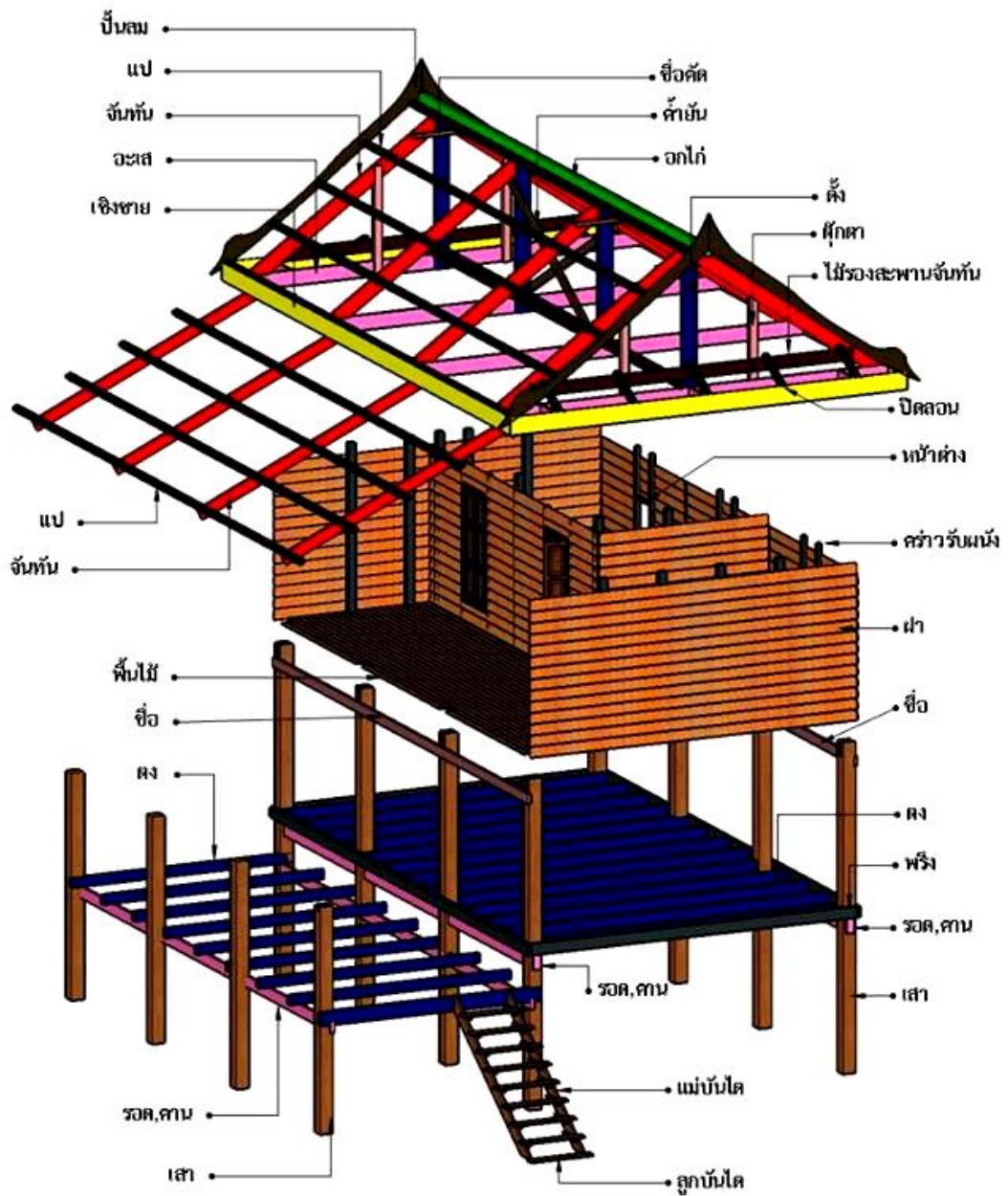
ภาพที่ 5.12 รูปตัด B

โครงสร้างเรือนไทย-เขมร

ชื่อเรียกภาษาเขมร

ภาพที่ 5.13 การเรียกชื่อโครงสร้างเรือนภาษาเขมร

โครงสร้างเรือนไทย-เขมร

ชื่อเรียกภาษาไทย

ภาพที่ 5.14 การเรียกชื่อโครงสร้างเรือนภาษาไทย

เรือนพักอาศัยเป็นเสมือนส่วนขยายของความเป็นตัวตนของผู้อยู่อาศัย ซึ่งนอกจากจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์เฉพาะตนแล้ว ยังเป็นการแสดงออกถึงฐานันดรทางสังคมอีกด้วย (Carsten and Hugh-Jones. 1995 อ้างถึงใน วันดี พินิจวรสิน. 2548 : 29) ในเกือบ

ทุกวัฒนธรรมนั้น วัตถุหรือสิ่งประดิษฐ์ทั้งหลายถูกเลือกหรือสร้างขึ้นมาเพื่อแสดงอำนาจของผู้ที่ครอบครองและเป็นการถ่ายทอดออกมาในเชิงสัญลักษณ์ เรือนและองค์ประกอบของเรือนก็เป็น การสะท้อนให้เห็นคุณค่าที่ผู้อยู่อาศัยต้องการที่จะแสดงออกด้วยเช่นกัน (Csikszentmihayi and Rochberg-Halton. 1981. อ้างถึงใน วันดี พินิจวรสิน. 2548 : 29) อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องการบุคคลอื่น ๆ มาช่วยให้ความสำคัญ เนื่องจากมนุษย์ยังคงต้องการการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ภายในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ แม้ว่าเรือนพื้นถิ่นจะมีความแตกต่างในรายละเอียดตามความต้องการและความเหมาะสมของปัจเจกชน แต่เรือนเหล่านี้มักแสดงออกในภาพรวมที่คล้ายกันในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ (Rapoport. 1969. อ้างถึงใน วันดี พินิจวรสิน. 2548 : 33)

ในการศึกษาเรือนพื้นถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์อาจเทียบเคียงกับรูปแบบของเรือนในภาคอีสาน ซึ่งมีนักวิชาการได้แบ่งเป็น 4 ยุค ได้แก่ 1) เรือนพื้นถิ่นรูปแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน ปรากฏราวพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นมา 2) เรือนประยุกต์รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก ปรากฏราวปี พ.ศ. 2430-2480 3) เรือนประยุกต์รูปแบบเรือนอีสานและรูปแบบเรือนภาคกลาง ปรากฏราวปี พ.ศ. 2480-2490 และ 4) เรือนรูปแบบร่วมสมัย ปรากฏราวปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา (ธนิศร์ เสถียรนาม และนพดล ตั้งสกุล. 2559 : 1) ซึ่งจะทำให้สามารถศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบ โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง หรือการศึกษาเชิงลึกต่อไป

สรุป

เรือนเป็นเสมือนส่วนขยายของความเป็นตัวตนของผู้อยู่อาศัย ซึ่งนอกจากจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์เฉพาะตนแล้วยังเป็นการแสดงออกถึงฐานันดรทางสังคม เป็นการสะท้อนให้เห็นคุณค่าที่ผู้อยู่อาศัยต้องการที่จะแสดงออก อย่างไรก็ตามยังคงต้องการบุคคลอื่นมาช่วยให้ความสำคัญ เนื่องจากมนุษย์ยังคงต้องการการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นภายในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ แม้ว่าเรือนพื้นถิ่นจะมีความแตกต่างในรายละเอียดตามความต้องการและความเหมาะสมของปัจเจกชน แต่เรือนเหล่านี้มักแสดงออกในภาพรวมที่คล้ายกันในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ โดยพบองค์ประกอบหลักของเรือนแบ่งเป็นห้องนอน ครัว ระเบียง ครัว บันได โถง ใต้ถุน ห้องส้วม เล้าข้าว และลานบ้าน เรือนพื้นถิ่นในท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้เนื้อแข็งเป็นเรือนชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง บางหลังใต้ถุนสูงใช้ประกอบกิจกรรมที่หลากหลาย หลังคาทรงจั่วเอียงลาดต่ำ ตัวเรือนมีการคงรูปและเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละช่วงเวลาด้วยเหตุปัจจัยทั้งสภาพแวดล้อม การคมนาคมขนส่ง สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมวัฒนธรรม รวมถึงความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี

คำถามท้ายบท

1. เหตุใดรูปแบบของเรือนพื้นถิ่นในแต่ละชุมชนมักมีลักษณะร่วมเดียวกัน
2. ใบตองตึง เป็นวัสดุบุหลังคาที่ทำจากใบไม้แห้งของต้นตองตึง ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นอาจใช้ใบไม้จากต้นไม้ชนิดไหนได้
3. ชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์นิยมเปลี่ยนวัสดุบุหลังคาเป็นแผ่นหลังคาสังกะสีเมื่อใด
4. การทำผนังไม้ไผ่สานและฉาบด้วยดินเหนียวผสมแกลบและขี้วัว ช่วยทำให้ผนังบ้านหรือผนังเล่าข้าวมีคุณสมบัติใด
5. ฝาผนังของห้องครัวที่ทำจากไม้ไผ่สาน แต่ไม่พบปัญหาผอมดทำลายเนื้อไม้เพราะเหตุใด
6. ผนังภายในเรือนที่เป็นฝาผนังไม้เนื้อแข็งและมีช่องลม ส่งผลต่อสภาวะน่าสบายของอาคารอย่างไร
7. คติความเชื่อในการสร้างเรือนเรื่องใดที่ยังยึดถือในชุมชนท้องถิ่น
8. เรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยลาว มีลักษณะร่วมที่สำคัญเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดบุรีรัมย์**. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการและกรมศิลปากร.
- ธนิศร์ เสถียรนาม และนภค ตังสกุล. (2559). “พลวัตของรูปแบบบ้านเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”. **วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 15(2). หน้า 1-16.
- พัชรินทร์ ศิริอำพันกุล. (2540). **ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นบุรีรัมย์**. บุรีรัมย์ : สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.
- วันดี พิณจารสิน. (2548). “คุณค่าและความหมายทางวัฒนธรรมของบ้านไทยพื้นถิ่น”. **วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมไทย**. 2(3). หน้า 28-37.
- ศิวาวัดน์ ชะบังรัมย์ และสมบัติ ประจัญสานต์. (2560). **รูปแบบเรือนไทย-เขมร กรณีศึกษา บ้านสวนนอก และบ้านสวนใน ตำบลสวน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดบุรีรัมย์**. งานวิจัยทางสถาปัตยกรรมสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สุนทร ตูลยะสุข. (2530). “ชุมชนชนบทและบ้านชนบทภาคอีสาน”. **สถาปัตยกรรมอีสาน**. เอกสารประกอบการสัมมนาของกรมการสถาปนิกอีสาน ณ โรงแรมโฆษะ จังหวัดขอนแก่น. หน้า 29-54.
- Carsten, J. and Hugh-Jones, S. (1995). **Introduction in About the house : Levi-Strauss and beyond**, eds.J.
- Csikszentmihayi, M. and Rochberg-Halton, E. (1981). **The meaning of things : Domestic symbols and the self**. Cambridge : Cambridge University Prees.
- Rapoport, A. (1969). **House form and culture**. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N.J.

